

От 30 април до 2 май 2009 г. Великотърновският университет „Св. св. Кирил и Методий“ беше домакин на **международна научна конференция на тема „Глаголната система на балканските езици – наследство и неология“**. Учени от 15 страни (България, Гърция, Румъния, Албания, Сърбия, Германия, Франция, Италия, САЩ, Канада, Германия, Русия, Беларус, Молдова, Полша) изложиха своите тези, свързани с балканизмите в морфосинтаксиса. Конференцията е част от научно-изследователски проект „Балкански лингвокултурни проекции“, подготвен и реализиран с участието на Образователния и културен център „Балкани“ и Славянския научно-изследователски комплекс при Великотърновския университет. Голяма част от учените, участвали в работата на секциите, са членове на *Комисията по балканско езикознание* към *Международния комитет на славистите* и автори на обобщаващи трудове със значим принос в областта на балканското и славянското езикознание, като П. Асенова, Г. Брънкуш, К. Вътъшеску, Г. Цихун, М. Габински, И. Зьорман, Г. Дретас, Х. Шалер, Ж. Фьойе, У. Дукова, Б. Сикимич, В. Фридман, З. Генчева, Б. Игла, О. Младенова, И. Савицка, Т. Тодоров, Дж. Юли. Специален участник в работата на конференцията беше **проф. дфн Татяна Цивиян** (Москва), която представи доклад на тема „*Глагольные системы балканских языков sub specie дейксиса*“. Докладът разглежда деиксиса на ниво парадигматика. Глаголната система е хармонична дотолкова, доколкото се подчинява на някои общи критерии. Авторката предлага за един от тях да се счита деиксисът, представен чрез опозицията *определеност/ неопределеност* – тогава глаголната система отразява огледално именната, където тази опозиция на категориално равнище се изразява чрез определителния член. Особеност на Балканския езиков съюз е деиктичността в системата на миналите глаголни времена, с всички модални и видови добавки и тази особеност заслужава специално внимание.

Темите на останалите доклади привлякоха вниманието върху основни и актуални проблеми от системата на балканския глагол: **Хелмут Шалер** (Мюнхен). *Болгарская глагольная система – некоторые аспекты балканистики*. – В сферата на глагола българският език има и аналитични, и синтетични признаци. Докладът представя идеята, че тези форми още в 14 в. са се развили под влияние на турския език. **Олга Мла-**

денова (Калгари). *From a Non-active to a Passive Grammatical Voice*. – Докладът привлича вниманието върху засвидетелствания в историята на балканските езици процес на постепенно увеличаване на присъствието на страдателния залог. Посочва се по-широката употреба на reflexive verbs в старобългарския език и в дамаскините във функции, които днес са заети от аналитични страдателни конструкции, напр. *беше изпъден* вместо *изпъди се* (Свищовски дамаскин, 18 в.). **Биляна Сикимич, Анемарие Сореску-Маринкович** (Белград). *Loan verb accommodation mechanisms in the Bayash vernaculars*. – Докладът разглежда въпроса за възможните механизми за трансфер на глаголи от южнославянските езици (сръбски, хърватски или български) в местния румънски говор в Баяш като пример за езикови взаимодействия на Балканите. **Ценка Иванова** (Велико Търново). *Балканославянска глаголна колокация (конвергентен и дивергентен аспект)*. – Разглеждат се аспекти на междуезиковото разграничение в глаголните системи на балканските славянски езици като последица от комплексни фактори: префиксално и суфиксално глаголно словообразуване; общи и специфични прояви на глаголна субсумпция и енантиосемия; принципи на синтагматична съчетаемост; обръща се специално внимание на колокациите като междуезикови разграничители. **Илияна Кръпова** (Венеция). *Към въпроса за синтаксиса на модалните глаголни форми в балканските езици*. – Застъпва се тезата, че балканските езици имат идентичен синтаксис на модалните форми, а различията зависят от свойствата на съпътстващите функционални елементи (местоименни клитики, отрицателни частици, модални частици), които предопределят реда и синтактичния строеж на цялата глаголна група. **Христина Марку** (Комотини). *Наклонения и аспектиални ограничения в българския и новогръцкия език*. – Докладът привлича вниманието върху взаимодействието на морфологичните категории на вида и наклоненията. Изразява се мнение, че в рамките на наклонението съществуват тенденции към аспектиална “унификация” – процес, доведен до край в гръцки условно-потенциални конструкции, в български отрицателни императивни форми и др. **Тодор Тодоров** (София). *Към въпроса за иновациите в глаголната система на българския език. Новобълг. стъписвам се (св. в. стъписам се)*. – Разглеждат се български глаголи, които не наследяват старобългарски глаголи, нямат съответствия в други славянски и индоевропейски езици, липсват в праславянския език и възхождат към гръцки глаголи или други гръцки словни единици. **Красимира Колева** (Шумен). *Иновации в*

употребата на глаголи от типа ИМА в български език и в балкански контекст. – Докладът разглежда употребата на конструкции от типа има липса (вм. липсва) в български език на фона на останалите балкански езици. **Анастасия Петрова** (Велико Търново). *Лингвокултурологичен поглед върху екзистенциалните функции на глагола “имам” в български и гръцки език*. – Докладът се съсредоточава върху семантиката на български и гръцки екзистенциални синтагми и потвърждава, че изразяването на екзистенция с “имам” (общобалканска особеност) е по-слабо представено в българския, но паралелите с гръцкия език са значителни и демонстрират еднаква когнитивна метафора (S притежава Р), реализирана върху цялото семантично пространство на езика (вкл. и в граматиката). **Ингмар Зьорман** (Гьотеборг). *Past tenses in Romanian in a Balkan-Romance Perspective*. – Авторът сравнява глаголната система на книжовния румънски език, която показва типични за романските езици характеристики, от една страна, и състоянието в разговорния румънски език. Поставя се въпросът дали иновациите са под влияние на контактите със славянските езици на Балканите или са възникнали на балканска почва – особено по отношение на перфекта, имперфекта и плусquamперфекта. **Василка Алексова** (София). *Püriphrases verbales avec l’auxiliaire a fi dans les parlers dacoroumains du Sud de Danube*. – Докладът е посветен на констатацията, че спомагателният глагол a fi (съм) бележи разминавания в употребата си в съвременни дакорумънски говори южно от р. Дунав спрямо книжовния румънски език. Разглежда се тезата за влияние на българския език при замяната на форми за минали времена с определени употреби на спомагателния глагол. **Петя Асенова** (София). *Aspectualité / temporalité et détermination*. – Докладът разглежда една конкретна зависимост между глаголния вид / времето и определеността в балканските езици. Наблюденията са съсредоточени върху адвербиални изрази за сегментиране на деня, годината и т.н., които могат да бъдат или да не бъдат изразени чрез членувани форми: *зиме, зимъс; есен/ есента*. Видът и времето представляват един вид тест за употребата на определена или неопределена форма на адвербиалните изрази: *Зимата заминах* (aor) / *заминавах* (impf) *на село*. **Жорж Дретас** (Париж). *Le systeme aspecto-modal du dialecte bulgaro-macedonien de Xrisa (Aridhea-Edhessa, Grece)*. – В доклада се прави анализ на глаголната система на българо-македонския диалект от Хриса (Аридея-Едеса, Гърция) от гледна точка на отношението вид-модалност. Форми в аорист и причастни форми на –л функционират по оригинален начин при на-

рация в диалекта. **Уте Дукова** (Франкфурт на Майн). *Capere = incipere – die Entwicklung eines semantischen Modells im Bulgarischen*. – Докладът разглежда развитието на семантичния модел *capere = incipere* в българския език като по-специфична употреба на праславянския глагол **ĵkti* в резултат на балканско влияние. **Жак Фьойе** (Париж). *Aperçu diachronique des systèmes verbaux balkaniques*. – Освен познатите прояви на балканизация, балканските езици показват и други конвергентни черти. Акцентът на анализа е върху генезиса на различните глаголни системи и на реконструкцията на процесите, довели до общи черти. Търси се отговор на въпроса кои са параметрите на Балканският езиков съюз. **Виктор Фридман** (Чикаго). *Labiality as a Balkanism and as an anti-Balkanism*. – Разглежда се глаголната вариабилност като присъща черта на балкано-романските езици срещу останалите романски езици, както и на гръцки, албански и балкано-славянски, които са отворени за иновации. Докладът е построен върху материал от урбанизирани диалекти на балкански езици в Скопие, Македония. **Златка Генчева** (Париж). *L'impersonnel dans les langues balkaniques : convergences et divergences*. – Безличните глаголи в балканските езици от гледна точка на конвергенцията и дивергенцията представляват специфичен проблем, който обвързва структурата и семантиката. В доклада се разглеждат балканизми, изразени чрез безлични конструкции в семантичните полета 'метеорологични феномени', 'усещания и чувства', в модални изрази, в пасивни конструкции. **Биргит Игла** (София). *Der Einfluss der Balkansprachen auf das Verbalssystem des Romani*. – Разглеждат се прилики и разлики във вербалната система на романските и балканските езици, като се обръща внимание на по-ранни заемки, широко разпространени в романските езици. **Darina Mladenova** (Sofia). *Die Folgen der Grammatikalisierung von хотĵkti 'wollen' als Futurpartikel in den bulgarischen Dialekten*. – С методите на ареалната лингвистика се представят десемантизацията и развитието на положителната и отрицателната форма на славянския глагол хотĵkti в българските говори. **Ирена Савицка** (Торун). *Problematyka fonetyczna w badaniach arealnych*. – Поставя се въпросът за мястото на фонетичната проблематика от гледна точка на Балканския езиков съюз и се защитава тезата, че фонетичните иновации имат по-друг характер в сравнение с балканизмите в морфосинтактичен план. **Желал Юли** (Ерланген/Тирана). *Beobachtungen über das Verbalssystem der Goramundart*. – Докладът се базира на анализа на ексцерпиран материал от 9 горански села в Албания и се разглеждат формите на миналите времена и образуването на бъдеще време.

С домакинството на научната проява великотърновската балканистика и славистика заяви присъствието си в съвременните международни проекти, ориентирани към проблемите на малките езици и култури на Балканите.

Анастасия Петрова, Ценка Иванова

* * *

СЕМИНАР ПО ЧУЖДООЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ В СИСТЕМАТА ИДИАА

Проект за регионализирани, интеркултурни и трансверсални учебници по български, немски, полски, руски и словашки езици в програмата „Обучение за цял живот“ на Европейската комисия „Образование и култура“

На фона на традицията за всеки език, преподаван като чужд, да се правят глобално приложими учебници, новият и ефективен момент в концепцията на представяната тук учебна система е, че се работи на принципа на езиковите двойки. Предимство се оказват компаративистичните умения на авторите, възможността интеркултурната компетенция да се преподава не под формата на общи пожелания и стереотипи, а с оглед на особености и примери из конкретните две културни общности. Освен книгите с дискове за аудио- и видеоматериалите и за допълнителни обзорни разработки или корпус с текстове за самоподготовка в учебната система се подготвят и материали за онлайн приложение.

В този проект от Филологическия факултет на ВТУ участват два авторски колектива. Учебникът по български език за обучаеми с майчин език немски е създаден от Стоян Буров и Людмила Иванова. Учебникът по немски език за българи – от Николина Бурнева, Рада Василева и Янка Коева. Автори на онлайн-досиетата са съответно Людмила Иванова и Николина Бурнева. Допълнителен пакет с онлайн-упражнения се разработва на базата на създадените вече продукти за формите на повишаване на квалификацията на учителите по немски език.